
Det senaste slaget blev det sista

– några ord om det allvarligaste
brottet i golfsporten

5

BO BENGTSSON

Förseelsen i sig sitter fastnaglad i vårt DNA. Från tanke över verktyg till handling och faktiskt utförande.

Ta något i trä eller metall som du kan svinga med. Slå gärna på något annat föremål, till exempel en boll, förutsatt att du lever i en tid när det finns små bollar att slå på. Se och njut över hur långt du kan få detta föremål att flyga.

Men, glöm inte att först fundera på vad det ivägslagna föremålet kan ge upphov till. Kanske har du just uppfunnit ett mordvapen, något att hota och skrämma andra med, eller så har du just uppfunnit världens bästa bollsport för vuxna.

Det hävdas att golfsporten skapades på det just beskrivna sättet. En skotsk fåraherde på 1400-talet, utan tillgång till varken mobil eller papperstidning, kände sig uttråkad på arbetet. Han började därför slå på typ stenar med hjälp av en klubba eller påk. Golfspelet var uppfunnet.

Sant är att lagstiftaren – kungen över Skottland – samma århundrade förbjöd utövandet av det som vi kan betrakta som i vart fall embryot till dagens golfspel. Andra forskare vill göra gällande att spelet är en utlöpare av landhockeyn och därför har sitt ursprung snarare i Nederländerna än i Skottland. Jag gissar dock att landhockeyn också har sina rötter i ett tråkigt och händelselöst liv på fälten.

Vi kan dock konstatera att den moderna formen av golf utvecklades av skottarna på 1700-talet och att säkerhetstänkandet fanns med från början. Huruvida det berodde på att olyckor skett, eller att folk helt enkelt insåg de uppenbara riskerna, vet jag inte. Sannolikt var det skottarna som bestämde att golfarna vid minsta fara för att träffa annan person ska ropa unisont "fore", varvid personerna i riskområdet ska ta skydd likt ett granatanfall.

För att sammanfatta: golf är ett farligt spel.

Farorna lurar runt hörnet

Faromomenten är flera om än uppenbara och självklara. Golfklubbarna består av olika slags metaller. Skافتen går att bryta, och de bryts eller böjs kraftigt om du slår klubban mot exempelvis en flyende inkräktare. Klubbhuvudet skulle definitivt, vid en träff, ge allvarliga skador på såväl person som egendom. Bollen har en oerhörd fart och kraft vid tillslaget men även när den går över till landningsfasen. Dessutom blir bollbanan vid felträffar mycket svår att förutse. En uppåtgående boll blir som ett knockoutslag om det träffar en person, medan en boll på väg ner för landning kanske "bara" leder till en rejäl bula och hjärnskakning.

Det är allt annat än ovanligt att några åskådare träffas av bollen. I de flesta fall blir det sårskador men på senaste upplagan av Ryder Cup i Paris blev en kvinna träffad i ögat och förlorade, enligt uppgifter från media, synen.

Det inträffar årligen personskador på övningsfälten i Sverige. Att stå för nära en spelare (framför allt snett bakom) som svingar med klubban är förenat med direkt livsfara och det har inträffat dödsfall. Golfare har också missat sina slag grovt varpå bollen träffat olika delar av anläggningen och studsat tillbaka och träffat spelaren i exempelvis ansiktet.

Riskområdet är dessutom vidsträckt. Bollens möjliga bana sträcker sig, om inte fullt över hela gradskivan, så i vart fall långt ut på sidorna och upp till 300 meter i spelets tänkta riktning.

Träd och skog är en del av en golfbana, men träden i sig är duktiga på att fånga och styra såväl bra som dåliga slag. En trädträff kan innebära en rikoschett eller att ont anande medspelare träffas. Ju mer jag tänker på det, desto oroligare blir jag inför nästa golfvänd.

Likväl tog det över 200 år från att golfens första regelbok skrevs i Skottland tills att den första personen lagfördes i Sverige för farligt spel.

Incidenten på Österåker

Den 3 augusti 1999 spelade vännerna Troed (alla namn i artikeln är fingerade) och Tore på Österåkers GK i Åkersberga norr om Stockholm. Framför dem fanns en, som det heter på golfspråk, treboll. Med det menas att tre personer spelade tillsammans (fyra är max). Marken var torr och hård, vilket oftast leder till kraftigare studsar och att bollarna rullar längre än normalt. Medelgolffaren slår helt plötsligt slag som blir 20–30 meter längre än normala golfdagar på mjukt och sviktande gräsunderlag.

På det 11:e hålet, par 4, fanns det på den tiden en bäck ungefär 100 meter kort om greenen. Troed behövde därför minst tre slag för att nå den. Han slog sitt andra slag i riktning mot en bunker nära green. Karl i trebollen befann sig i det ögonblicket i den bunkern i syfte att slå ett bunkerslag in på greenen. Troeds boll stannade 15–20 meter kort om bunkern. Eftersom den rullade och småstudsade fram var det aldrig någon faktisk fara för att han skulle träffa Karl. Troed och Tore ropade därför inte heller "fore".

I ett normalt ärende om farligt spel skulle vi nu behövt ta ställning till om Troed (anmäld) gjort sig skyldig till farligt spel mot Karl (anmälare). Men, Österåkerärendet kom att handla om ett helt annat händelseförlopp. Karl hade nämligen tagit illa vid sig av det enligt honom allt för närgångna slaget. Medan Troed och Tore vandrade framåt gick Karl bort till Troeds boll, tog ut stansen (= ställde sig tillrätta för att slå slaget) och slog ett fullt slag med järnsjuan i riktning mot Troed och Tore.

Bollen for enligt Troed och Tores olika bedömningar mellan 4 och 15 meter över deras huvuden, och landade cirka 20 meter bakom dem. De befann sig då på ett avstånd om 110–120 meter från Karl. Alla sifferuppgifterna är viktiga för ärendet, men baseras helt på parternas egna utsagor, vittnesmål samt ett försök att i efterhand rekonstruera med hjälp av mycket precisa och GPS-uppmätta bankartor. I flera ärenden som jag varit med och avgjort har vi genomfört rekonstruktioner på den aktuella banan. Rekonstruktionerna har tveklöst fått stor betydelse för utgången i ärendena. Det är en sak att bedöma på en kartbild, men en helt annan att stå på den plats spelaren befann sig, blicka ut över riskområdet och samtidigt se var de utsatta spelarna befann sig.

I Österåkerärendet hade Karl en annan uppfattning om bollarnas placering och flyktbanor. Troeds boll hade rullat fram till bunkern. Han anförde dessutom att Troed och Tore slagit alltför nära honom vid två tidigare tillfällen samma dag. Troeds boll stannade i höjd med honom vid bunkern. Från den platsen slog han en järnnia som landade kort om bäcken utom fara för bakomvarande personer. Han ropade dessutom "Nu kommer bollen tillbaka!" för att göra Troed och Tore uppmärksamma på såväl den flygande bollen som att deras agerande utsatt Karl för fara att träffas och skadas.

Ärendet kom alltså att få Troed som anmälare och Karl som den anmälda spelaren. Den första händelsen, alltså Troeds slag mot bunkern, anmäldes inte för bestraffning. Stockholms golfdistriktsförbunds Juridiska kommitté fick i stället ta ställning till Karls "returslag".

Troed och Tore gjorde dessutom gällande att Karl slagit tillbaka Troeds boll i syfte att träffa dem. De övervägde ytterligare rättsliga åtgärder, men det blev enbart ett idrottsligt bestraffningsärende.

Stockholms golfdistriktsförbund bedömde returslaget som en mycket allvarlig – grov – förseelse mot grundläggande golfvettsregler och beslöt att med stöd av 14 kap. 2 § 14 p. RF:s stadgar utdöma en tillrättavisning.

Troed överklagade till Svenska Golf förbundets Juridiska Nämnd (JurN). Nya förhör hölls med parterna. För JurN var returslaget på Österåker det första bestraffningsärendet som kom att handla om något annat än traditionellt fusk. Vi (jag var ledamot av JurN under många år) ställdes inför flera nya frågeställningar.

Det fanns inget tydligt regelverk rörande säkerhetsfrågorna. Ämnet som sådant ingick i all nybörjarutbildning och kallades populärt för "golfvett". Golf förbundet och golfklubbarna hade via affischer, skrifter och artiklar i klubbtidningar och tidningen Svensk Golf betonat riskerna med golfspel. Oftast illustrerat med skämtteckningar där offret hade en bula i pannan som hämtad ur Kalle Anka. Materialet innehöll också tips och uppmaningar om att laga nedslagsmärken och lägga tillbaka uppslagen torv, vilket i sig är en självklar del av "golfvett", men även här handlade det om sanktionslösa rekommendationer.

JurN (dnr 4/2000-14) fastslog att golfvettsreglerna ska vara en del av golfsportens tävlingsregler och att brott mot de grundläggande principerna om att spela säkert, dvs. inte utsätta andra för fara att bli träffade av klubba eller boll, därigenom är straffsanktionerade. Det är således punkten 14 i 14 kap. 2 § RF:s stadgar som aktualiseras i ärendena om farligt spel.

JurN valde också att benämna dessa ärenden som "fråga om farligt spel" men gick några år senare över till den mer korrekta benämningen "åsidosättande av säkerhet vid golfspel".

I ärendet om returslaget delade JurN golfdistriktsförbundets bedömning. Den begångna förseelsen att slå tillbaka Troeds boll var ett *mycket allvarligt brott mot golfvettsbestämmelserna*. I och med att förseelsen bedömdes som grov följer av 14 kap. 7 § RF:s stadgar att påföljden ska vara avstängning i minst ett år och högst två år. En tillrättavisning kan därför inte komma på fråga. JurN konstaterade också att förseelsens art inte har något samband med tävlingsspel. Returslaget hade gjorts under sällskapsspel, vilket är att likställa med träning i andra idrotter. En avstängning från enbart tävlingsspel är verkningslös för majoriteten av golfspelarna eftersom bara 40 procent deltar i någon av de 28 000–30 000 tävlingar som arrangeras årligen.

JurN valde att utdöma den i praktiken mest ingripande påföljd som stod till buds. Karl blev avstängd från tävling och träning på samtliga golfbanor i Sverige under två års tid.

Karl överklagade till RIN (ärende nr 549/00-14) som i sak delade JurN:s bedömningar. RIN mildrade påföljden till 16 månaders avstängning från såväl tävling som träning. Till stöd för detta anförde RIN att det hade förflutit förhållandevis lång tid från att förseelsen begicks till beslutet i första instans, att Karl blivit störd, eller utsatt för farligt spel, av Troed och Ture på tidigare hål samt att avstängningen även omfattar träning.

Vardagsbrott på såväl träning som tävling

Som jag tidigare anført inträffar incidenter med farligt spel på såväl träning som tävling. Med tanke på att det årligen spelas runt 7 miljoner träningsronder och 1 miljon tävlingsronder i Sverige är det mycket större sannolikhet att en incident inträffar på en träningsrond. Eftersom medelgolffaren inte är någon större vän av begreppet träning (70 procent tränar inte med/för tränare) benämner vi allt spel som antingen tävlingsspel eller sällskapsspel.

Den svenske medelgolffaren har en handicap om 25,8, vilket betyder att hen slår minst 98 slag (par är normalt 72 slag) på en 18-hålsrond. Av dessa är ungefär 36 (2 per hål) puttar, dvs. bollen rullar ett antal meter på greenen och kan normalt sett inte skada någon person. Kvar finns med andra ord ett 60-tal slag som kan, om säkerheten åsidosätts, utföras på ett sådant sätt att andra personer utsätts för fara att träffas eller skadas.

Den enskilde, allmänne, golffaren skulle möjligen hålla med mig teoretiskt, men vifta bort mitt resonemang om 60 riskfyllda moment. Hen har självfallet stor respekt för säkerheten och följer golfvettsbestämmelserna. Det finns inte på golfkartan att hen skulle slå ett slag om någon levande person befinner sig inom riskområdet. Hen värnar dessutom också djuren, alla utomstående icke-golfare som råkar befinna sig för nära golfbanan och även bilar som är parkerade nära banan. Jag påstår å min sida att det ett normalt golfår utförs i runda slängar 480 miljoner golfslag där spelaren måste göra en riskbedömning innan slaget utförs.

Olycksstatistiken är emellertid betydligt mer positiv. JurN har sedan år 2000 avgjort 83 ärenden om farligt spel vilket i runda svängar innebär fyra ärenden per år. Golfdistriktsförbunden, som är första instans, har rimligen årligen avgjort ytterligare

5–10 ärenden. Antalet incidenter och lokalt påtalade fall är med största säkerhet många, många fler. Det vi har sett i JurN är bara toppen av isberget.

Rent statistiskt är golfporten en sport som är i det närmaste fri från skador. Likväl sker det incidenter dagligen på de flesta banor. I många fall på grund av rejält misslyckade golfslag där de utsatta personerna befann sig utanför riskzonen för det slagna slaget. Många golfbanor innehåller dessutom inbyggda faror i designen med blinda områden för långa slag och parallella hål där spelarna riskerar att träffa varandra redan vid mindre avvikelser från den tänkta spellinjen.

Smällen på parkeringsplatsen

Om incidenten på Österåker 1999 var pionjärendet ur ett idrottsligt bestraffningsperspektiv, var incidenten på Trelleborgs GK en sommardag 1986 den första olyckan att få ett rättsligt efterspel och dessutom det första golfrelaterade ärendet att nå HD (NJA 1993 s. 149).

Trelleborgs golfbana ligger längs med Östersjökusten och bjuder på en vidunderlig utsikt med en bana vars svårighetsgrad bildat team med de skånska havsvindarna.

Hål 3 på Trelleborgs GK omsluter anläggningens parkeringsplats. Hålet, som i dag är ett kort par 4-hål, svänger (dog leg) vänster. Bollar som hamnar på parkeringsplatsen till vänster om hålets fairway är utanför banans gräns (out of bounds) och därigenom ur spel.

Den aktuella sommardagen befann sig Rolf med familj vid sin parkerade bil för att lasta ur golfutrustningen. Plötsligt och oväntat träffades bilen av en golfboll. Ulf, en erfaren golfspelare med 15 i handicap, hade inlett spelet på banans tredje hål med att slå ett misslyckat utslag på runt 50 meter. Bollen hade stannat på fairway, cirka 5 meter till vänster om den tänkta spellinjen. Från detta ställe slog Ulf sitt andraslag med en träklubba nr 5. Bollen flög först rakt fram men vred sig därefter åt vänster, en s.k. hook. Vid nedslaget studsade bollen på motorhuven och skadade Rolfs parkerade bil.

Rolfs arbetsgivare (tjänstebil) stämde Ulf och yrkade skadestånd med 2 427 kr för reparation av bilen. Ulf bestred skadeståndsansvar. Att slå en hook är inget han hade gjort avsiktligt utan berodde på en felträff. Han hade inte heller agerat vårdslöst utan tvärtom följt reglerna och spelat hålet som det är avsett att spelas. Ulf bestred också att det skulle föreligga strikt ansvar vid utövandet av golfspel.

Trelleborgs tingsrätt inhämtade ett yttrande från Golf förbundet (SGF). Förbundet anförde bl.a. att golfspelet medför vissa säkerhetsrisker, men att det inte utan stöd i

lag kan föreligga ett strikt ansvar för golfspelare. Beträffande frågan om ansvar på grund av oaktsamhet anförde SGF att golfbanorna bör utformas så att golfspelet normalt sett inte utgör en säkerhetsrisk för personer som vistas utanför banan. En golfspelare bör kunna räkna med att han utan risk för omgivningen kan utöva sitt spel på banan. I spelet ingår möjligheten att spelaren får en snedträff och att bollbanan högst väsentligt avviker från den tänkta. Givetvis bör spelaren invänta att personer som vistas inom riskområdet för slaget avlägsnar sig innan slaget slås. Motsvarande försiktighet kan dock inte krävas om t.ex. en parkerad bil finns i yttre kanten av det område bollen kan nå. Med ännu större tyngd gäller detta om bilen är uppställd på en av banägaren anordnad parkeringsplats och bollen slås från den klippta delen av banan (fairway).

SGF anförde avslutningsvis att för skadeståndsansvar krävs att spelaren antingen brutit mot gällande föreskrifter på banan eller att spelarens vårdslöshet är att anse som grov. SGF bedömde dock att grov vårdslöshet är utomordentligt sällsynt på golfbanan.

Tingsrätten delade uppfattningen att något strikt ansvar inte kunde komma på fråga och att ansvarsfrågan skulle bedömas enligt skadeståndslagens regler om ansvar på grund av eget vållande. Därmed skulle det krävas att Ulf vållat skadan genom i vart fall oaktsamhet. Tingsrätten anförde bl.a.:

Av stor vikt är även den aktuella sportgrenens relativa farlighet. Oaktsamhetskravet skärps vid sportgrenar med hög skaderisk varvid särskilt beaktas om skadevällaren följt tävlingsregler som skapats till skydd för tredje man. Slutligen skiftar oaktsamhetsbedömningen beroende på om den skadelidande är en medtävlande, åskådare eller helt utomstående.

Tingsrätten delade SGF:s uppfattning att golfspelet i sig innehåller säkerhetsrisker eftersom en person eller ett föremål som träffas av bollen kan få allvarliga skador. Stränga aktsamhetskrav måste därför ställas på golfspelare. Oaktat detta ansåg tingsrätten att det inte är ett oaktsamt handlande att få en felaktig träff på bollen. Tingsrätten anförde vidare att Ulf måste ha varit medveten om riskerna när han förberedde andraslaget. Ulf hade själv framhållit att det är mycket vanligt att en golfboll till följd av snedträff får en annan bollbana än den avsedda. Ulf borde ha tagit med detta i beräkningen då han valde att rikta slaget direkt mot greenen och därmed längs bangränsen vid parkeringsplatsen. I konsekvens därmed måste Ulf, med hänsyn till att parkeringsplatsen låg inom riskområdet för en snedträff, ha insett att den

av honom valda spellinjen skulle innebära uppenbar risk för skada på annan eller annans egendom. Ulf hade därför av oaktsamhet vållat skadan på personbilen och ska ersätta Rolfs arbetsgivare för skadan.

Hovrätten över Skåne och Blekinge fastställde domslutet. Ulf överklagade till HD som meddelade prövningstillstånd.

En oenig Högsta domstol (4 mot 1) fastställde hovrättens och därmed även tingsrättens domslut. HD inledde med ett klagörande om grundprinciperna för skadeståndsansvar vid idrottsutövande. Trelleborgsärendet gällde en utövare som skadat en utomståendes egendom. Den vanliga culpanormen ska tillämpas när det handlar om skada mot utomstående. Det faktum att skadevållaren har följt sportens regler kan inte tillmätas samma betydelse i förhållande till en utomstående som till en annan deltagare i spelet.

HD delade också uppfattningen att golf är ett "spel med bitvis farlig karaktär" eftersom en person eller ett föremål som träffas av en golfboll kan få allvarliga skador. Sporten innehåller farliga moment utövaren bör anpassa sitt spel härefter.

De efterföljande bedömningarna av HD har i mycket hög grad bildat fundamentet för bedömningarna även i de idrottsliga bestraffningsärendena. Det är inte ovanligt att golfspelaren får en felträff som medför en oavsiktlig skruv på bollen. Med den spelriktning som Ulf valde, sedan bollen efter det första slaget på det tredje hålet hamnat i närheten av golfbanans gräns, låg parkeringsplatsen inom riskområdet vid en felträff. Ulf borde därför, enligt HD, ha räknat med risken att en bil på parkeringsplatsen kunde komma att skadas. Han hade kunnat undvika skadan genom att välja en annan spelriktning, i närmare överensstämmelse med banans riktlinje från utslagsplatsen, även om det kunde ha kostat honom ett ytterligare slag. HD konstaterade därigenom att Ulfs handlande varit oaktsamt.

Justitierådet Johan Munck var av annan mening och förde ett mycket intressant resonemang om dels det riskområde en spelare måste ta hänsyn till, dels vilket skadansvar som kan läggas på en utövare av golfspelet. I den första delen anförde Munck att de anläggningar, t.ex. klubbhus och parkeringsplats, som finns i anslutning till en golfbana normalt sett inte är avsedda att påverka förutsättningarna för spelet men ligger i riskområdet för en kraftigt skruvad eller felträffad boll. Dessa risker måste som regel antas vara bekanta för ägare och nyttjare av anläggningen.

I den andra delen anförde han att en spelare som försöker slå bollen i den gällande spelriktningen, och i övrigt följer spelets regler och anvisningar, bör i allmänhet ha fog för att räkna med att han inte kan drabbas av ersättningsansvar gentemot ägare

eller nyttjare av någon sådan till banan hörande anläggning. Dock, fortsatte Munck, kan särskilda omständigheter – exempelvis bollens läge vid slaget, vindförhållandena eller förekomsten av något närbeläget hinder – givetvis föranleda en annan bedömning. Generellt måste dock gälla att aktsamhetskravet inte kan vara lika strängt som för fall då spelet medför risk för personskada eller för skada på egendom som saknar sådan anknytning till själva golfbanan som nyss berörs.

Avslutningsvis anförde Munck att Ulf till följd av att hans slag från utslagsplatsen misslyckats, hade att spela bollen från ett läge nära banans yttergräns med parkeringsplatsen inom riskområdet för en felträffad boll. Risken var dock, såvitt framgår av utredningen, inte i någon avgörande grad högre än den som enligt det förut sagda ligger i sakens natur när normalt spel bedrivs i närheten av en anläggning med omedelbar anknytning till banan. Ulf kunde därför inte anses ha gjort sig skyldig till någon skadeståndsgrundande oaktsamhet genom att i den föreliggande situationen försöka spela bollen i riktning mot greenen.

En direkt konsekvens av incidenten på Trelleborgs golfbana var att SGF tecknade en kollektiv ansvars- och olycksfallsförsäkring som omfattar alla fysiska medlemmar i en svensk golfklubb, men även klubbens gäster (icke-medlemmar) som med tillstånd tränar, spelar eller vistas inom golfklubbens område. Ansvarsförsäkringen gäller för medlemmarnas golfspel i hela Europa och olycksfallsförsäkringen i hela världen.

Ansvar för sitt eget handlande

Majoritetens slutsatser och resonemang i Trelleborgsärendet om det faktiska riskområdet, men också om golfspelarens egenansvar, har levt vidare och anpassats till bestraffningsrättens principer.

Det saknar betydelse om en skada inträffat eller inte. Den som slår en golfboll när andra personer (golfare eller icke-golfare) befinner sig inom riskområdet har utsatt dessa personer för en risk att träffas av golfbollen. Huruvida den flugit en, tio eller femtio meter över huvudet på dessa personer saknar normalt betydelse. Spelaren måste alltid kalkylera med att han kan få en felträff.

Duktiga spelare gör andra bedömningar än medelgolfarna vad gäller riskområdet och möjliga felträffar. Det kan ofta ligga dem i fatet för oavsett spelskicklighet kan vi alla missa ett golfslag kapitalt. Jag har tagit del av spelare som ansett sig ha en mycket liten riskzon eftersom de är "oerhört säkra från tee" och slår 250 meter långa slag som avviker från spellinjen med högst ett tiotal meter i sidled.

De sämre spelarna, särskilt nybörjarna, gör sig sällan skyldiga till farligt spel. Fullständigt misslyckade slag kan självfallet skada såväl utföraren själv som andra personer, men nybörjarnas slag ryms i regel inom det självklara riskområdet.

Golfreglerna genomgick en kraftig revidering inför säsongen 2019. Av regel 1.2 a framgår att "Alla spelare förväntas spela i spelets anda genom att vara hänsynsfull mot andra – till exempel, genom att spela i rask takt, värna om andras säkerhet och inte störa en annan spelares spel". JurN har i senare avgöranden (se bl.a. dnr 10-2019-14) bestämt den rättsliga utgångspunkten i regel 1.2 a vilka utgör golfsportens tävlingsregler enligt 14 kap. 2 § 14 p. RF:s stadgar. Regel 1.2 är närmare uttolkad genom SGF:s skrift *Säker Golf* samt den rättspraxis som utvecklats sedan 2000.

Miljöutmaningen

Golfspelet är också en miljöfarlig verksamhet. Det fastslogs i en dom 2007 av dåvarande Miljööverdomstolen (MÖD 2007:28). I målet prövades golfbaneägarens (Araslöv) ansvar för golfspel i anslutning till en allmän gång- och cykelväg, och de risker för att träffas av flygande golfbollar som förbipasserande skulle såväl uppleva som utsättas för. Miljöfarlig verksamhet definieras i 9 kap 1 § miljöbalken. I punkten 3 anges att miljöfarlig verksamhet kan bl.a. vara sådant som medför olägenhet för omgivningen genom buller, skakningar, ljus eller annat liknande. Av förarbetena framgår att omfånget ska bestämmas genom rättspraxis, och att luftburna bakterier och virus eller psykisk inverkan är exempel på annat liknande.

MÖD konstaterade i domen att "En olägenhet för omgivningen på grund av markanvändningen skulle kunna uppstå dels genom konkret fara på grund av flygande golfbollar dels genom den psykiska inverkan som rädslan för golfbollarna kan medföra". Domstolen resonerade vidare kring faran och noterade att "... en flygande golfboll kan medföra allvarig skada", vilket i sig skapar en rädsla för allmänheten som i sig måste beaktas. Slutsatsen blev därför att golfbaneverksamheten är att betrakta som miljöfarlig verksamhet eftersom den utgör en markanvändning som kan medföra olägenhet för omgivningen både genom konkret skaderisk och psykisk inverkan.

Golfspelet är med andra ord en miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken och det handlar om själva spelet – den flygande golfbollen – och inte om skötseln av gräsyorna.

Gräsyorna är självfallet skötselkrävande. En "vanlig" golfanläggning i Sverige har 2–4 heltidsanställda banarbetare samt en varierande mängd av säsongspersonal och ferieställda. Klipparbetet är tidskrävande och måste bedrivas parallellt med golf-

spelet. Dessutom är det under högsäsong för spelet som även banskötseln når sin arbetstopp. Konfliktytorna är därigenom många. Banskötseln går principiellt sett före golfspelet, men det krävs ett samspel för att det ska fungera.

Arbetsgivaren för golfanläggningen har självfallet ett arbetsmiljöansvar för personalen. I majoriteten av fallen är det golfklubben – ideella föreningen eller via helägt dotterbolag – som ansvarar för driften och personalen. I övriga fall drivs anläggningarna av golfbolag eller andra banägande bolag. Ägarfrågan har dock ingen betydelse för ansvaret.

Många av bestraffningsärendena har rört slag och flygande golfbollar mot och nära arbetande personal på banan. Vid återkommande tillfällen har banpersonalens yrkesförening SGA lyft problemet och uppmanat sina medlemmar att anmäla alla incidenter till klubben för vidare disciplinär prövning enligt 14 kap. RF:s stadgar. Ett fåtal ärenden, varav två som redogörs för i denna artikel, har även polisanmälts och därigenom blivit föremål för en arbetsmiljöutredning.

Den fortsatta utvecklingen

En av de historiskt sett mest allvarliga incidenterna inträffade på Rya golfbana utanför Helsingborg en novemberdag 1999.

Dåvarande greenkeepern på Halmstad GK träffades i nacken av ett kraftigt slag från fairway trots att det rådde spelförbud på det aktuella hålet. Ett maskinföretag genomförde mitt på hålet visning av nya klippare. Runt klipparen hade en grupp människor samlats. Gruppen befann sig ungefär 250–300 meter från utslagsplatsen där klubben tydligt skyltat att en maskinvisning pågick och att ingen fick slå ut och spela hålet.

Klubbmedlemmen Brynolf hörsammade inte förbudet och uppfattade också från utslagsplatsen att några i gruppen vinkade "ok" till honom. Brynolf påbörjade spelet. På ett avstånd om cirka 100 meter kort om gruppen skulle han slå sitt andraslag i riktning mot greenen. Gruppen befann sig i spellinjen och inom ett riskområde för att kunna träffas av slaget. Genom vittnesmål blev det också klarlagt att ingen i gruppen hade gett klartecken eller medgivande till Brynolf att spela hål 1.

Brynolf hade för avsikt att slå sitt andraslag högt över och vid sidan om gruppen. Därmed förelåg det inte någon risk för att de skulle träffas av bollen.

Men, i golf är det som bekant allt annat än lätt att utföra det tänkta och planerade slaget. Brynolf träffade en av personerna i huvudet och vederbörande skadades dessutom av slaget (hjärnskakning).

Skånes golfdistriktsförbund utdömde avstängning två år från tävlingsspel. Brynolf överklagade till JurN (dnr 3/2000-14) som i sitt beslut anförde att det åligger en golfspelare att inför varje slag förvissa sig om att han inte rimligen löper risk att träffa eller skada annan person på eller invid golfbanan. Brynolf borde ha räknat med risken att träffa någon i den framförvarande gruppen. Genom att likväl slå andraslaget hade Brynolf agerat grovt oaktsamt.

I påföljdsdelen anförde JurN att det handlade om ett allvarligt brott mot golfvettsbestämmelserna och därmed en grov förseelse. Den utdömde avstängningen fastställdes.

Brynolf åtalades och dömdes sedermera även till dagsböter för vållande till kroppsskada.

Incidenten på Rya kom att prövas av JurN två månader efter beslutet i ärendet på Österåker. Faktum är att JurN inledde kapitlet "farligt spel" med att pröva två mycket allvarliga ärenden som båda är långt ifrån representativa för alla senare ärenden rörande åsidosättande av säkerheten vid golfspel.

På ett sätt var detta bra. Ärendena var kraftigt uppmärksammade, vilket därmed även beslutet om de långa påföljderna blev. Det rörde sig om medvetna och avsiktliga slag mot andra personer på tämligen nära håll. Avsikten var inte, såvitt framgår av yrkanden och beslut, att träffa eller skada dessa personer men i Österåkerärendet handlade det onekligen om att "ge tillbaka" och i Ryaärendet om ett medvetet risktagande. I båda fallen, och särskilt i Ryaärendet, finns det också en bakomliggande övertro på den egna golfkapaciteten.

Allt efterhand som antalet anmälningar, snarare än antalet faktiska incidenter, ökade dömde distriktsförbunden i JurN:s anda vilket ledde till regelmässigt långa avstängningar. De flesta fall bedömdes som grova förseelser vilket innebär minst ett års avstängning enligt 14 kap. 7 § RF:s stadgar. JurN hade i de redovisade ärendena dessutom varit tydlig med att avstängningen skulle avse såväl träning som tävling.

Konsekvensen av det sagda blev att ett enstaka brott mot säker golf, utfört vid ett tillfälle på ett hål under en träningsrond, ledde till ett förbud att spela golf på samtliga banor i Sverige under ett års tid. Det är onekligen kännbart och ett betydligt mer ingripande straff än vad som utdöms vid grova och riskfyllda tacklingar i ishockey eller andra idrotter som innehåller farliga och skadeframbringande moment.

Några år in på 2000-talet kom det allt fler signaler om att påföljderna var alltför hårda. Faktorer som trängsel, krav på snabbare spel, smala och trånga banor, "farlig bandesign" och att i stort sett samtliga fall inte inkluderade någon faktisk träff eller

skada, lyftes i diskussionerna. De långa avstängningstiderna ansågs också hämma viljan att anmäla även grova förseelser till bestraffningsorganen. Allt efterhand förändrades JurN:s praxis och i dag utnyttjas hela skalan från tillrättavisning till två års avstängning.

Den farliga arbetsplatsen

Många bestraffningsärenden har rört slag mot, över och vid sidan om arbetande personal på banorna. I några fall föranledda av missförstånd eller slarviga avståndsbedömningar, men i de flesta fall på grund av att golfspelaren tröttnat på att vänta och därför slagit sitt slag i förhoppningen att banarbetaren inte skulle träffas av bollen.

I påföljdsdelen av Rya-ärendet anförde JurN att det rört sig om ett golfslag som äventyrat säkerheten för en yrkesgrupp inom golfporten, dvs. personer som utför arbete på golfbanorna. Det bedömdes som en försvärande omständighet och motiverade en kraftfull påföljd.

Sommaren 2017 träffades banarbetaren Henrik av en golfboll som Gustaf slagit från fairway på Barsebäcks 10:e hål på Master Course. Hålet ligger längs med Öresundskusten. Henrik befann sig vid sidan av den finklippta delen av spelfältet (fairway) körande på en åkgräsklippare. Han bar en keps och hörselkåpor. Henrik hörde en smäll i hörselkåporerna och fick därefter mycket ont i huvudet. Träffen tog hårt och gav upphov till en rejäl bula, hjärnskakning och huvudvärk under flera dagar. Henrik publicerade en bild på det skadade ansiktet som gav eko i Golsverige.

Ärendet kunde ha stannat vid en bestraffningsanmälan, men blev av olika omständigheter och skäl polisanmält som en arbetsplatsolycka. Det ledde till att Gustaf åtalades för att av oaktsamhet orsakat Henrik en inte ringa kroppsskada. I gärningsmannabeskrivningen anfördes att "Oaktsamheten bestod i att Gustaf valde att slå bollen trots att det fanns risk för att den kunde träffa Henrik och att han före slaget underlät att påkalla Henriks uppmärksamhet för att få klartecken att slå".

Lunds tingsrätt gillade åtalet och dömde Gustaf för vållande till kroppsskada (3 kap. 8 § 1 stycket brottsbalken) till 50 dagsböter à 850 kr. Henrik tillerkändes ett skadestånd om 5 014 kr. Domen överklagades inte.

Tingsrättens dom är mycket väl strukturerad, resonerande och genomarbetad med insiktsfulla referenser till bestämmelserna om säker golf. Inledningsvis prövades frågan om vad som ryms i en straffbar oaktsamhet. Av doktrinen följer att straffbar oaktsamhet innebär en avvikelse från ett önskvärt handlande och ett aktsamt beteen-

de. I denna bedömning, menade tingsrätten, ingår att ta ledning av eventuella riktlinjer och föreskrifter. I aktuellt fall alltså att titta närmare på SGF:s bestämmelser och riktlinjer för säker golf.

De involverade personerna var överens om att Gustaf inte hade påkallat Henriks medgivande eller ens uppmärksamhet. Sikten var klar – spelytan och marken är närmast platt – och Gustaf menade att Henrik hade befunnit sig utanför en avståndsmässig risk att träffas av bollen. Tingsrätten konstaterade emellertid att Gustaf genom att inte påkalla Henriks uppmärksamhet avvikit från ett nödvändigt aktsamt agerande. Men, rätten konstaterade också att det inte var visat i målet att Gustaf handlat medvetet oaktsamt och "chansat" på att Henrik inte skulle träffas. Det inträffade var att se som en felbedömning och öppnade för frågan om Gustaf handlat omedvetet oaktsamt, dvs. borde han ha insett risken att Henrik kunde träffas av bollen?

I denna del anförde tingsrätten att omedveten oaktsamhet ofta kan följa av att personen åsidosatt en undersökningsplikt. Tingsrätten följde upp det principiella resonemanget med att konstatera att Gustaf inte tillräckligt noga tittat efter var Henrik befann sig och i vilken riktning han körde klipparen. Det handlade om en undersökning som varit mycket lätt att utföra. Gustaf borde alltså, enligt tingsrätten, ha insett risken för att Henrik kunde träffas av bollen. Han ansågs ha varit oaktsam i sådan grad att han av vårdslöshet orsakat Henriks skada.

Det idrottsliga bestraffningsärendet vilandeförklarades av Skånes golfdistriktsförbund i avvaktan på utgången av brottmålet. Tingsrättens dom vann laga kraft sent 2018 och i ett beslut i december samma år dömdes Gustaf till tre månaders avstängning, vilken enligt reglerna i RF:s stadgar löpte under vintermånaderna. Golfdistriktsförbundet anförde att straffvärdet skulle vara sex månader men att den utdragna handläggningstiden skulle föranleda en kortare avstängningstid är så. Beslutet, som väckte viss förvåning och kommenterades friskt i sociala medier, överklagades inte.

Avslutande ord

I augusti 2015 var jag med på en privat golfresa till Skottland. Yrkesskadad som jag är, plockade jag till mig en reklamfolder om en privat ansvars- och olycksfallsförsäkring relaterad till golfspel. I Sverige har vi en kollektiv medlemsförsäkring, men i flera andra länder i Europa ingår eller tillkommer en försäkring när du betalar för gästspellet. Försäkringen kan vara inbakad i priset eller erbjudas som en frivillig eller obligatorisk tilläggsprodukt. Det spanska golfförbundet och dess medlemsklubbar genere-

rar stora intäkter på att sälja obligatoriska dagsförsäkringar till svenska golfspelare som redan är fullt försäkrade via den svenska lösningen.

Den skotska reklamfoldern innehöll inte bara reklam för försäkringen, utan också mycket intressanta uppgifter om bakgrunden till erbjudandet. Golförsäkringen var helt enkelt en ny produkt som tagits fram i golfens hemland på förekommen anledning:

The pursuer ("Mr Phee") was seriously injured on 10 August 2007 when he was struck on the left side of his head by a golf ball which the first defender ("Mr Gordon") had driven from the 18th tee of Niddry Castle golf course ("the golf course"). As a result Mr Phee lost his left eye.

Upprinnelsen till försäkringen var ett skadeståndsmål likt Trelleborgsärendet men med en mycket tråkig utgång vad gällde personskadan. The Court of Session in Edinburgh dömde till mr Phees fördel och utdömde ett skadestånd på 400 000 pund! Mr Gordon ådömdes att betala 70 procent av skadeståndet med anledning av den vårdslöshet han uppvisade när han slog trots att andra människor befann sig i riskområdet. Ansvar för övriga 30 procent hamnade på Niddry Castle Golf Club. Domen överklagades men ändrades enbart vad gällde ansvarsfördelningen. The Inner House beslöt att Niddry Castle Golf Club skulle stå för 80 procent av skadeståndet och spelaren för 20 procent. Vi får likväl hoppas att mr Gordon hade ett tillräckligt privat försäkringsskydd för att klara skadeståndet.

De första golfreglerna upprättades 1744 av Gentlemen Golfers of Leith, vilka senare namnändrades till Honourable Company of Edinburgh Golfers. Det första ansvarsmålet rörande farligt spel avgjordes 2014, dvs. 270 år senare.

Golf är ett farligt spel som kan leda till dödsfall eller mycket allvarliga långvariga skador. Vi golfare vet det men vi agerar på golfbanan som vi agerar i trafiken. För det mesta ganska bra och säkert, men emellanåt oaktsamt eller t.o.m. vårdslöst. Vi tar ibland en medveten risk och slår på bollen trots att vi bara sekunder tidigare tvekat inför att slå på den förbannade bollen.

Jag har i den här artikeln försökt ge en övergripande bild av något som inträffar ofta – dagligen – på golfbanorna i Sverige men som statistiskt sett sällan leder till lagföring. Men, när det väl gör det blir konsekvenserna mycket ingripande för den som tagit fel beslut vid fel tillfälle. Något annat kan inte heller gälla. Vi golfspelare bär ett mycket stort ansvar för vårt sportliga utövande och så måste det vara. Den som tänkt tanken att "jag kanske inte kan slå" måste alltid avbryta spelet och ta ett nytt beslut.